

Lausuntopyyntö VN/20605/2025

Hallituksen esitys laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (kohdennettu alijäämän kattamista koskevan määräajan jatkaminen)

Lausuntopyyntö

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.

Alijäämän kattamista koskevaa sääntelyä muutettaisiin väliaikaisesti siten, että valtiovarainministeriö voisi tietyin edellytyksin myöntää niille hyvinvointialueille, joille ei ole kertynyt uutta alijäämää vuodelta 2025, mahdollisuuden kattaa ennen vuotta 2025 syntyneet alijäämät vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä.

Lisäksi hyvinvointialueiden investointisuunnitelman toimittamista koskevia määräaikoja muutettaisiin.

Pääsääntönä säilyisi edelleen velvoite kattaa hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Väliaikaisen sääntelyn tavoitteena on säädösperustaisesti mahdollistaa tietyin edellytyksin niille hyvinvointialueille, jotka eivät alueen taloustietojen perusteella objektiivisesti arvioiden pysty sopeuttamaan toimintaansa voimassa olevassa laissa säädettyyn alijäämän kattamismääräaikaan mennessä, tarvittavien toimenpiteiden ajoittaminen vuoden tai kaksi vuotta pidemmälle ajanjaksolle. Mahdollisuus koskisi kuitenkin vain niitä hyvinvointialueita, jotka alueen taloustietoihin ja taloudelliseen näkymään perustuvan realistisen arvion mukaan pystyisivät kattamaan alijäämänsä vuodella tai kahdella pidennetyssä määräajassa.

Sääntely pyritään kohdentamaan mahdollisimman tarkasti niille hyvinvointialueille, jotka ovat määriteltäisesti toteuttaneet toimia taloutensa tasapainottamiseksi voimassa olevan sääntelyn mukaisesti ja siten saaneet kuluvan vuoden osalta taloutensa tasapainoon, mutta joiden ei kuitenkaan ole mahdollista noudattaa voimassa olevaa hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 115 §:n 2 momentin mukaista sääntelyä uudistuksen alkuvuosina kertyneen alijäämän osalta.

Käytäntö on osoittanut, että palvelurakenteeseensa ja palvelutoimintaansa päämäärätietoisesti uudistuksia tehneet hyvinvointialueet ovat kyenneet hillitsemään kustannustensa kasvua tavalla, joka johtaa talouden tasapainottumiseen ja siten myös alijäämien kattamiseen laissa säädetyssä määräajassa palvelut turvaten. Olennaista on käytännössä ollut tasapainottamisen aikajänne eli riittävän voimakkaat uudistukset riittävän varhain aloitettuina, jolloin vuotuinen sopeuttamistarve ei ole päässyt muodostumaan liian suureksi. Sääntely kohdennettaisiin laissa säädettävien edellytyksin niille alueille, joille se on

lainsäädännön noudattamiseksi välttämätöntä. Väliaikainen sääntely vahvistaa siten osaltaan laillisuusperiaatteen toteutumista hyvinvointialuelähtöisesti.

Muutoinkin esityksen tavoitteena on painottaa hyvinvointialueiden itsehallinnon toteutumista ja tukea hyvinvointialueen omaa päätöksentekoa parantamalla väliaikaisesti säädösperustaisesti alueiden mahdollisuuksia omin toimin sopeuttaa talouttaan ilman hyvinvointialueen arviointimenettelyä. Valtion hyvinvointialueiden ohjauksen kokonaisuuteen ei muutoin esitetä muutoksia.

Hyvinvointialueiden investointisuunnitelmien ministeriöille toimittamisen aikataulun muutosehdotuksen tavoitteena on helpottaa investointisuunnitelmien valmistelua ja käsittelyä hyvinvointialueilla, kun kerrallaan olisi käsiteltävänä vain yksi, seuraavaa vuotta koskeva suunnitelma. Tavoitteena on parantaa investointisuunnitelmien tarkkuustasoa lyhentämällä suunnitelmien toimittamisen ja niiden toteuttamisen välistä aikaa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Ehdotettu alijäämän kattamismääräajan jatkamista koskeva sääntely olisi voimassa 31.12.2029 asti.

Keski-Suomen hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua muutoksista ja esittää seuraavan lausunnon:

Kohdennettu alijäämän kattamista koskevan määräajan jatkaminen

Keski-Suomen hyvinvointialue pitää esitettyä muutosta tarkoituksenmukaisena siltä osin, että hyvinvointialueille annetaan lisää aikaa alijäämien kattamiseen.

Lakiesityksen perusteluissa todetaan mm., että käytäntö on osoittanut, että palvelurakenteeseensa ja palvelutoimintaansa päämäärätietoisesti uudistuksia tehneet hyvinvointialueet ovat kyenneet hillitsemään kustannustensa kasvua tavalla, joka johtaa talouden tasapainottumiseen ja siten myös alijäämien kattamiseen laissa säädetyssä määräajassa palvelut turvaten. Olennaista on käytännössä ollut tasapainottamisen aikajänne eli riittävän voimakkaat uudistukset riittävän varhain aloitettuina, jolloin vuotuinen sopeuttamistarve ei ole päässyt muodostumaan liian suureksi. Tavoitteena on siksi kohdentaa väliaikainen sääntely juuri tähän hyvinvointialuejoukkoon.

Keski-Suomen hyvinvointialue haluaa korostaa, että vaikka toiminnan sopeuttaminen rahoituksen edellyttämälle tasolle on talouden tasapainon kannalta ensisijaista, ei palvelurakenteeseen ja palvelutoimintaan tehdyt uudistukset ja niiden aikataulu ole ollut ainoa alijäämän kertymiseen vaikuttanut tekijä. Rahoitusjärjestelmässä on ollut huomattavaa valtakunnallista epätarkkuutta johtuen puutteellisista ja virheellisistä diagnoositiedoista, mikä on vääristänyt hyvinvointialueiden rahoitusta. Näin ollen lisää aikaa alijäämien kattamiseen olisi syytä antaa kaikille hyvinvointialueille, kunnes rahoitusjärjestelmässä olevat epäselvyydet on ratkaistu. Lisäajan määrä tulisi arvioida aluekohtaisesti esityksessä mainitulla tavalla, kuitenkin niin, että alijäämän kattamisen aluekohtainen lisäaika voisi Valtiovarainministeriön päätöksellä olla myös pidempi kuin vuoden 2027 tai 2028 loppuun saakka.

Hyvinvointialueiden nykyinen sosiaali- ja terveyspalvelujen rahoitusmallin toteutus ei toimi toivotulla tavalla, eikä siten kohtele alueita yhdenvertaisesti. Rahoituksen määräytymistekijöiden laskennassa käytetyt diagnoositiedot ovat osoittautuneet puutteelliseksi ja alueittain suuresti vaihtelevaksi. Koska diagnoositietoja käytetään yhtenä rahoituksen jakoperusteena, johtaa tämä merkittäviin vääristymiin siinä, kuinka valtion rahoitus jakautuu eri alueiden välillä. Nykyisen rahoitusmallin toimeenpanon myötä malli mittaa liikaa alueiden kirjaamiskäytäntöjä ja tietojärjestelmien ominaisuuksia, ei väestön todellista palvelutarvetta. Tämä on vaikuttanut myös rahoituslainsäädännön mukaisen, rahoituksen tasoa korjaavan jälkikäteistarkistuksen kohdentumiseen alueille.

Kuten esityksen perusteluissa todetaan, hyvinvointialueiden ensimmäiset toimintavuodet 2023 ja 2024 olivat hyvinvointialuetaloudessa alijäämisiä. Rahoituksen jälkikäteistarkistus korjasi hyvinvointialueiden rahoituksen tasoa vuodelle 2025 ja ennusteiden mukaan vuodesta 2025 tulee ylijäämäinen kun tarkastellaan hyvinvointialueiden yhteenlaskettuja tuloksia. Jälkikäteistarkistuksen määrä määritettiin koko maan tasolla. Koko maan tasolla määritelty jälkikäteistarkistus kohdennettiin alueille rahoituslain määräytymistekijöiden perusteella. Vuoden 2023 yleiskatteisen rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välisenä erotuksena määritellyn vuoden 2025 rahoituksessa huomioidun jälkikäteistarkistuksen osalta nähtiin, että hyvinvointialuekohtaisesti on merkittäviä eroja siinä, kuinka jälkikäteistarkistus vastasi alueen yleiskatteisen rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välistä eroa. Näin ollen jälkikäteistarkistus ei kaikkien alueiden osalta kykene varmistamaan, että rahoitus tarkistetaan siirtyneitä kustannuksia vastaavalle tasolle. Esimerkiksi Keski-Suomen hyvinvointialueen osalta rahoitus jäi pysyvästi yli 40 miljoonaa euroa pienemmäksi kuin hyvinvointialueelle siirtyneen toiminnan todelliset kustannukset olivat. Vuosittainen rahoituksen taso tarkoittaa hyvinvointialueelle tämän rahoituksen vajeen vuoksi mittavia sopeutustarpeita sen sopeutustarpeen lisäksi, jonka ensimmäisten toimintavuosien kertyneiden alijäämien kattaminen edellyttää.

Esitetyn muutoksen perusteluissa todetaan, että valtioneuvoston oikeuskanslerin antaman ratkaisun mukaan hyvinvointialueiden rahoitusperiaatteen toteutumisen ja rahoituksen riittävyyden lainsäädännön edellyttämiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin liittyvissä systeemisissä eli useita tai useimpia hyvinvointialueita laajasti koskevista ongelmissa lainsäädännön muuttaminen on tarpeellinen ja välttämätönkin keino rahoituksen ja lakisääteisten velvoitteiden tasapainon saavuttamiseksi. Todettu koskee myös alijäämien kattamista koskevaa sääntelyä. Tilanteessa, jossa arviolta noin puolet hyvinvointialueista ei voisi kattaa kertyneitä alijäämiään voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti, mutta kattaminen olisi mahdollista vuoden tai kahden pidemmässä määräajassa, arvioidaan muiden toimien ohella myös alijäämän kattamista koskevan sääntelyn määräaikaisten tarkastelu perustelluksi.

Keski-Suomen hyvinvointialueen näkemyksen mukaan esitetystä lakiluonnoksesta tulisi huomioida myös rahoituksen määräytymistekijöiden laskennassa toteutuneet systeemisistä, useita hyvinvointialueita laajasti koskevat ongelmat ja epätarkkuudet. Tämän vuoksi tulisi ulottaa esitetyt määräaikaisten muutokset koskemaan kaikkia hyvinvointialueita ja mahdollistaa se, että aluekohtainen lisäaika voisi Valtiovarainministeriön päätöksellä olla myös pidempi kuin vuoden 2027 tai 2028 loppuun saakka.

Investointisuunnitelman toimittamisen määräajan muutos

Investointiohjaukseen esitettävä aikataulumuutos ja sen tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia.

Tämänhetkisen käytännön mukaisesti alueilla tulee kuitenkin jatkossakin olla mahdollisuus täydentää investointisuunnitelmaa vielä huhtikuun lopun jälkeen. Esimerkiksi ennakollinen laskelma seuraavan kalenterivuoden valtion rahoituksesta on alueiden käytettävissä vasta huhtikuun lopulla eikä sitä ole mahdollista huomioida investointisuunnitelman valmistelussa riittävän ajoissa ottaen huomioon investointisuunnitelmaan liittyvän päätöskäsittelyn. Rahoituksen tasolla on vaikutusta siihen, kuinka alueet pystyvät osoittamaan investointien ja investointeja vastaavien uusien sopimusten rahoituksen investointisuunnitelmassa.